

ОЛЕНА
СКУЛОВАТОВА

БУДЯК

ПОВІСТЬ

ОЛЕНА СКУЛОВАТОВА

БУДЯК

ПОВІСТЬ

Андрій завжди знав, що це
відбудеться — одного дня
прийде час платити за
нахабство, за той виклик,

який постійно кидав долі. Спершу вважав, що помер та набридливі голоси, які пробивалися крізь завісу в'язкої тиші, заважали поринути в спокій. Він дратувався, завжди гостро реагував, коли хтось вдирався в його особистий простір, і тепер незнайомі люди порушували спокій.

Вони настільки знахабніли,
що торкалися його шиї,
обличчя, смикали за руки...

Розплющив очі. Спершу
все було в тумані. Лише
розмиті силуети
вимальовувалися на фоні
безбарвного неба.

Моргнув... Постаті
поступово набули чіткості:
хлопець з_рудною щетиною

на почервонілих від сонця
щоках та дівчина з
брекетами, які виблискували
металевою дужкою. «Я б із
такою не цілувався», —
промайнула думка і
здивувала недоречністю.

Не ворушіться. У вас,
напевно, зламаний хребет...
тільки не хвилюйтеся, усе
буде добре. Я — лікарка,

точніше, вчуся на лікаря...
ми викликали швидку та
рятівників. Вони скоро
будуть, — дівчина
тараторила без упину. «Якби
її язик під'єднати до
електростанції, вистачило б
напруги освітити весь
Судак», — ця думка
розсмішила Андрія й він
спробував усміхнутися,

проте губи не ворушилися.
Загалом, почувався дивно,
ніби, його тіло існувало поза
МОЗКОМ.

— Може, йому дати води,
чи компрес якийсь покласти
на лоба? Що треба робити,
коли людина впала з неба?
Вас такому вчили? —
Хлопець звертався до
дівчини й здавалося, що він

це робить заради того, щоб не мовчати. Андрій не розумів балакучих людей. Для нього мовчання завжди було красномовнішим за будь-які слова. Більшість часу проводив серед природи й повертаючись до людей, ловив себе думці, що підтримувати незначущі

розмови, чим далі, тим складніше.

— Вас не можна зрушувати, — дівчина намагалася надати голосу впевненості. — Із Судакської КРС[1] вирушили рятувальники. Вони принесуть жорсткі ноші й спустять донизу...

Андрій не хотів її слухати, подумки затуляв вуха й

поринав у небо, парив
вільною птахою, милувався
безкрайними просторами
моря, далеким горизонтом,
руїнами фортеці, яка
здавалася зовсім крихітною
та гордо поглядав на Сокіл,
який сірою стіною височів на
горизонті.

З цією горою Андрія
багато що пов'язувало.

Саме тут вперше наважився
відмовитися від страховки та
пройти соло-маршрут
вільним лазінням. Тут був
початок його легенди й тут
вона закінчувалася.

***

Переводячи збите
дихання, четверо

рятувальників поклали ноші та підійшли до Андрія.

— Будяк, що ж ти так. Ех, друзяко, як ти міг... Ти ж безсмертний, — високий, широкоплечий чоловік присів біля Андрія. Він дивився на постраждалого, що лежав, як збитий Мессершмідт, та намагався не виказати співчуття.

— Гей, ти сентименти не розводь. Зараз ми Будякова обережненько завантажимо і вниз віднесемо, — Андрій хотів сказати хлопцям, що радий їх бачити, але йому вдалося вичавити лише слабкий хрип.

— Скільки часу він тут лежить? — Рудий рятівник, що виглядав старшим за

товаришів, звернувся до хлопця.

— О дев'ятій п'ятнадцять ми підійшли під маршрут. Розклали мотузки й раптом побачили, що парашан несе в бік Соколу. Ми зрозуміли, що це аварійна посадка й кинувши спорядження поспішили до нього. Зараз дев'ята сорок. Відповідно,

він тут двадцять хвилин.
Добре, що ми мали ваш
телефон. — Поки хлопець
докладав обставини,
рятівники вже підготувалися
вантажити потерпілого.
Перекласти на ноші людину,
яка лежить пристебнута до
параплана так, щоб
максимально зберегти її

нерухомість — складна задача.

Щойно Андрія підняли, він відчув біль. Це було так, немов би одночасно зламалися всі кістки. Не з чим не схоже відчуття всеосяжного болю... він був у ньому, й був ним. Це тривало лічені секунди, поки

нещасний
свідомість.

втрачав

***

Темно та прохолодно,
дзюрчить вода. Андрій
озирнувся та зрозумів, що
перебуває на дні однієї з
печер Чатир-Дагу. Він знав,
що спуск дорівнював трьом

мотузкам, кожна з яких має стандартні шістдесят метрів. Це означає, що до виходу з печери треба подолати сто вісімдесят метрів вертикального підйому, але на останній базі гаки не витримали й він, пролетівши останні п'ять метрів спуску та подряпавши спину, опинився на дні печери без

можливості повернутися, чи подати сигнал.

Сидить на мокрому глинистому дні. Поруч обірвана мотузка, на кінці якої лишилася базова петля та гаки з карабінами. Засвітив ліхтар. Промінь вихопив фрагмент стіни з величезними глиняними сталактитами та

сталагмітами, які утворили щось на кшталт пісочного замку. Ця чудернацька волога будівля відбила промінь ліхтарика, від чого здалося, що вона сяє, як казковий замок.

Помилувався дивовижним видовищем, підвівся потираючи забите стегно, та почав огляд шахти, яка вела

догори. Настрій гуляти
печерою зник. Розуміння,
що, можливо, він
залишиться назавжди в цій
просторій гробниці не
тішило. Примружився,
намагаючись розгледіти
шлях підйому. Це був
вертикальний природний
тунель завширшки від метра

до двох з уступами та тріщинами.

Розумів, єдиний спосіб вибратися на зовні — пролізти перші п'ятдесят метрів шахти до місця, звідки починається наступна мотузка. Але рух сухими скелями то одна справа, і зовсім інша — дертися в темноті незнайомим мокрим

рельєфом печери. «На те я й будяк, щоби пробиватися скрізь», — підбадьорив себе й підійшов до стіни. Взявся за виступ, але рука відразу зіслизнула. Підійшов з іншого боку — знову невдача. Спробувавши ще кілька варіантів, зміг піднятися на три метри

вгору, але звалився
опинившись на підлозі.

Андрій часто потрапляв у
критичні ситуації. У момент
небезпеки його мозок
починав працювати з
неймовірною швидкістю,
перебираючи всі можливі
варіанти, а тіло
мобілізувалося готове до
бою. Він шумно відсьорбнув

води з дідової алюмінієвої фляги, яку завжди носив із собою, та наважився на ще одну спробу. Цього разу вирішив відійти від манери лазіння, яку він відпрацював за роки постійних занять альпінізмом. На цьому незвичному та слизькому рельєфі було потрібно щось інакше.

Дістав із наплічника
скельний молоток.
Відстібнув від карабінів
зіпсовані гаки. Один був
надламаний, а двоє інших
лише зігнуті. Поклав їх на
камінь та простукав, щоби
вирівняти. Вдовольнившись
їх станом, відклав у бік. Від
мотузки відрізав пару
шматків, із яких зв'язав

драбинки по три сходинки
кожна. Решту мотузки
закріпив на своїй
страхувальній системі.
Закінчивши підготовку,
підійшов до шахти. Оглянув
стіну й вибрав першу
тріщину, в яку забив гак та
закріпив карабіном
саморобну драбинку з петлі.

Спробував навантажити
— тримає. Піднявся та
зафіксував тіло. Наступний
гак бив вище. Без надійної
опори це робити складніше,
але він пристосувався.
Знову перевірів та піднявся
ще на третину метра,
попередньо вийнявши
перший гак...

Підйом тривав понад чотири години. Мліли ноги, а пройти вдалося менше половини відстані. Кілька разів гаки небезпечно хиталися, але тримали.

Коли залишалося близько десяти метрів до точки, де була обірвана станція та висів кінець наступної мотузки, один із гаків застряг

у розщелині. Зморений, не мав сил його витягнути. Він розумів, що на цьому етапі далі не пройде. Руки відмовлялися слухатися, ноги тряслися. Зрештою, він закріпив мотузку, яку тягнув за собою, до непокірного гака та спустився на дно печери.

Опинившись на рівній поверхні, допив воду з фляжки, ліг на вологу кам'яну поверхню й забувся важким сном. Проспавши кілька годин, підвівся і взявся до діла. Піднявся на жумарах[2]__мотузкою, яку закріпив напередодні й перемістився на другий гак, забитий вище. Витягнути

непокірний гак знову не вдалося. У цьому місці шахта звужувалась у діаметрі. Андрій вирішив підійматися, впираючись ногами та спиною.

Каміння дерло шкіру. У ногах почався тремор, але він не поспішаючи повз вгору. Уявляв, як вибереться і відразу відправиться до

моря, щоби зануритися в солону воду, увібрати її цілющу силу.

За годину Будяков дістався місця, де висів кінець наступної мотузки. Уникаючи різких рухів, дістав жумар та закріпив на мотузці, далі другий. Опинившись на знайомій надійній опорі, почав підйом

і досить швидко добрався до виходу з печери.

Останній ривок, і він викинув своє зморене тіло на зовні. В очі вдарило яскраве світло...

***

— Лікарю, він прийшов до тями, — Будяков побачив дівчину з брекетами. До нього поступово доходило,

що історія порятунку в печері примарилась, поки він лежав непритомний.

— Чудово, я поговорю з хворим, — чоловік у білому халаті дивився на Андрія втомленими очима. З зусиллям, ніби щойно пробіг марафон, вичавив: — Швидка доставила вас у лікарню десять годин назад.

Ми зробили все можливе.
Пошкоджено хребет.
Довелося видалити кілька
хребців та замінити їх
титановими вставками, —
Андрій оторопіло дивився
на лікаря. Той помітив його
вигорілені очі та спроби
відповісти. — Не
хвилюйтеся, ваша дівчина
все оплатила, — лікар

кивнув у бік незнайомки, яка
відійшла до вікна та
спостерігала звідти. — Не
намагайтеся зараз
говорити. З часом ця
функція до вас повернеться.
Можливо, ви, навіть,
зможете усміхатися. Але
нижня частина тіла
залишиться паралізованою.
Мені шкода. Побудете

кілька тижнів у стаціонарі
під наглядом, потім рідні
зможуть забрати вас
додому. Треба
потурбуватися оформити
групу інвалідності...

***

Андрій Будяков —
восьмиразовий чемпіон
світу зі скелелазіння,
майстер спорту з Альпінізму

міжнародного класу,
людина, яка самотужки
проклала понад сотню
маршрутів на Соколі,
Фороському Канті, Куш-Каї
та інших скельних масивах
Криму, відчайдух, який уже
десять років лазив без
страховки. Той, хто
відмовився від родини
заради відчуття безмежного

єднання людини та скелі —
відтепер каліка. Не міг
повірити в те, що сталося. У
лікарні більшість часу лежав
незворушно. Спостерігав за
повільним ковзанням
променю по стелі.

Спроможність говорити, як і
пообіцяв лікар, поступово
до нього поверталася, але
користуватися нею він не

хотів. Взагалі, нічого не хотів.

Розпочинаючи кожна наступну небезпечну пригоду, розумів, що колись удача залишить його, але сподівався на швидкий кінець, але доля утнула кепський жарт, і тепер мусив провести решту життя прикутим до візка.

Молоді люди, які знайшли його під скелею, були альпіністами-початківцями. Дівчину звали Олеся. Вона закінчувала четвертий курс медичного університету та мріяла про життя сповнене пригод та вражень. Її друг не мав далекосяжних планів, але йому подобалася дівчина, тому

погодився піти з нею на
сходження по
найпростішому маршруту
масиву «Сокіл», яке так і не
відбулося, через падіння
Андрія Будякова.

Коли постраждалого
спустили до дороги, Олеся
поїхала з ним на швидкій, а
хлопець повернувся на базу
з їхніми речами та

спорядженням. Хірург
повідомив, що Андрію
термінова потрібна дорога
операція й Олеся раптово
відчула відповідальність за
цього зламаного чоловіка,
про якого вона чула багато
легенд, хоча й уявляла
дещо інакше: молодшим,
вищим на зріст,
симпатичнішим, таким, яким

уява малює справжніх героїв.

Кошти на операцію Олеся попросила в тата. Він мав успішний бізнес та нову родину, але старшій донці ніколи не відмовляв. Вона глибоко в душі затамувала образу, що він покинув їх із матір'ю, тому зверталася не часто. Але сповнившись

рішучості врятувати Андрія Будякова, відразу назвала здивованому таткові суму, яка їй потрібна. Щоби було переконливіше, сказала, що постраждалий її наречений, який зірвався на маршруті. Тато не схвалював небезпечного гобі доні, але відмовити в такій ситуації не міг. Щойно прийшли гроші,

дівчина побігла до хірурга
та сказала, що оплатить
операцію Будякова.

****

Поступово, разом із
відновленням мови, до
Андрія приходив біль. Нило
побите тіло, крутило
суглоби, але нижня частина
мовчала й від того стогнала
душа. Він намагався не

думати про майбутнє. Той
недовгий час, коли не спав
одурманений дією
препаратів, розмірковував
про різне: чи доповзе
жирний павук до середини
стелі, якого кольору були
двері палати у минулому, чи
одружена санітарка, яка
змінювала йому підгузок і чи
дочекається його Василь.

Василем звали равлика-ахатіну, що мешкав у пластиковому лотку. Це була єдина тварина, можлива при стилі життя Андрія. Чудова особливість цих істот — впадати в анабіоз, коли закінчується їжа, чи стає надто посушливо.

Повертаючись зі
сходжень, Андрій поспішав
до лоточка й будив равлика,
поливаючи його водою з-під
крана. Коли улюбленець
повільно висував різки,
садив його на долоню.
Тваринка витягувалася на
голос господаря, й Андрію
здавалося, що вона уважно
слухає його розповіді.

На початку своєї
спортивної кар'єри він мав
напарника. Але той
одружився й не витримавши
тиску дружини покинув
альпінізм. Були ще спроби
знайти товариша, проте,
люди вважали безумством
підйом маршрутами, які
обирав Андрій. Так
поступово прийшов до соло-

сходжень. Спочатку було не
затишно і тривожно, але з
досвідом набував
впевненості. Самотність
привчила до вдумливого
спостереження. Він слухав
голос моря, що жив у
хвилях, розумів, про що
кричать чайки й чому
ластівки спустилися донизу.

Він знався на комахах і чув таємну мову каміння. Зі скелями будував особливі стосунки. Виходив на маршрут рано вранці. Спершу уважно оглядав його з усіх боків. Міг годинами сидіти внизу та дивитися на стіну, що височіла на триста метрів над морем.

Коли підіймався, відчував
кожен уступ, горб, тріщину.
Зливався з цими міцними
стінами, ставав їхньою
частинкою. Дорогою йому
траплялися скам'янілі
рештки равликів із тих часів,
коли Кримські скелі були
рифами покритими водами
світового океану. Він
торкався цих послань із

далекого минулого й чув
шепіт віків.

Коли Андрій відмовився
від страховки й заявив, що
йому шкода бити гаки в
скелі, альпіністська
спільнота сприйняла це за
бравладу. Його викликали на
загальні збори, стидали,
казали про те, що він подає
поганий приклад молоді,

але він лишився на своєму.
Коли обридли пафосні
виступи та дорікання, він
дістав із кишені посвідчення
майстра спорту й розірвав у
всіх на очах. Тоді
усміхнувся, піднявши лівий
кутик губ до гори, випростав
плечі та повільно
перевернув долоню, з якої

посипалися шматочки його минулих досягнень.

З того часу належав лише собі й звітував лише перед власною совістю. Разом із регаліями втратив підтримку та можливість їздити на збори коштом Федерації, натомість отримав свободу.

Щоби забезпечити себе, почав займатися

промисловим альпінізмом.

Цілими днями висів на

мотузках: мив вікна

хмарочосів, утеплював

фасади та виконував безліч

іншої тяжкої та небезпечної

роботи. Це приносило дохід,

але забирало час, а він мав

амбітні плани.

У той період у його житті

з'явилася жінка. Разом вони

прожили п'ять років,
народили дитину та
розлучилися усвідомивши,
що стосунки вичерпали
себе. До неї Андрій мав
лише поверхневі зв'язки з
дівчатами, які зав'язувалися
на зборах, або змаганнях.
Вони тягнулися до нього
зачаровані його мужністю та
ореолом таємничості, але

швидко розуміли, що їм
немає місця в його світі.

***

***

Олеся сиділа на
розхитаному стільці та
вдивлялася в обличчя

Андрія. Його виписали з лікарні й він другий місяць перебував вдома. Спостерігаючи за його мирним сном, дивувалася, як крізь маску страждань, глибокі зморшки, зблідлу від нестачі кисню та сонця шкіру, під час сну раптово проступає обличчя молодого парубка, сильного

та зухвалою у своїй
спритності та дивовижному
таланти.

Вона уявляла, як він на
спір проліз на самих руках
маршрут на Червоному
камені, як побився з
озброєним браконьєром,
який підстрелив лисенятко,
як молодим парубком із
п'ятьма рублями в кишені

вирушив у подорож Алтаєм,
як робив усі ті речі, які
склали легенду його життя.

Уже другий місяць вона
була поряд Андрія. Її мама
переживала через дивну, на
її погляд, поведінку доні.
Кілька разів намагалася
викликати Олесю на
відверту розмову, але
дівчина зводила все до

мовчання та банальних фраз. Втомившись мама вирішила нічого не робити та спостерігати за розвитком подій. Вона змінила тактику й щодня телефонувала, щоб поцікавитися станом хворого. Під час цих розмов Олеся оживала. Щебетала, що він з'їв цілу миску каші, або усміхнувся їй, або

сказав кілька речень. У ці хвилини вона могла спілкуватися з ненькою, як раніше: відкрито та щиро.

Відлучилася Олеся лише на тиждень, щоби здати сесію. Їй довелося вмовити викладачів прийняти деякі заліки заздалегідь. Це було не просто, але вона вміла бути переконливою. У цей

час за Андрієм ходила жінка, яку винайняли на цей період. Лікування та догляд хворого обходився не дешево, але допомагали його друзі та партнер по бізнесу. За рік до того Андрій із приятелем відкрили власну фірму, яка займалася промисловим альпінізмом. Нарешті він

припинив працювати сам і
зайнявся організацією
процесів. Злощасний
параплан, який став
причиною його травми, був
придбаний на перший дохід
від справи.

Тепер за домовленістю
бізнес переходив партнерові
Андрія й він зобов'язався
виплатити його частку.

Олеся займалася
організацією всіх справ,
налагодженням побуту
режиму життя хворого.

***

Андрій уже деякий час
лежав незворушно, удаючи,
що спить. Крутило тіло й
хотілося поворушитися,

змінити положення, але він знав, що варто розплющити очі й зустрінеється поглядом з Олесею. Він чув її дихання, ловив запах дезінфектанту, фіалкового мила та молодого жіночого тіла. Його лякала зустріч із свічадом її сірих очей, у яких побачить власне відображення. Спершу Андрій думав:

«Вона жаліє мене, спрацював материнський інстинкт. Я для неї щось на кшталт цуцика з поламаною лапкою, якого вона підбрала на смітнику. Натішиться й піде своїм шляхом...» — але час йшов, а вона не зникала.

Здатність говорити поверталася поступово, і він спершу не міг їй сказати, що

не потребує турботи, хоча, насправді дуже потребував. Коли мовлення відновилося, кожен день збирався поговорити, але постійно відкладав, вигадуючи чергову причину зачекати. Поступово звик до дивовижного діапазону її голосу, що звучав низько, навіть хрипкувато з

глибокими сексуальними нотками й часто думав, що вона, навіть не здогадується, як його звучання може впливати на чоловіків. Йому подобалося спостерігати за її турботливими руками, що поправляли ковдру, набирали ліки в шприц, витирали іспарину з його

спітнілого лоба. Його
заспокоювало її рівне
дихання, коли вона
засинала на розкладному
кріслі в його кімнаті.

Він часто прокидався
серед ночі й довго лежав без
сну, вдивляючись у минуле і
відчуваючи поряд цю дивну
дівчину, яка без дозволу
увійшла в його життя та

встановлювала в ньому свої правила. У такі хвилини йому хотілося підвестися та підійти, щоби побачити її сплячою та беззахисною, як щодня бачить його вона.

Найбільший дискомфорт Андрій відчував, коли Олеся, немов малюкові, змінювала йому підгузок,

обтираючи тіло вологими серветками.

Випірнувши з думок, Андрій розтулив очі. Губи Олесі усміхалися, але обличчя дисонувало з цим виразом.

— Привіт. Ти, як завжди на посту.

— Доброго ранку. Зараз зроблю вам укол, потім

поїмо каші й виконаємо
вправу...

— Зачекай. Я ми маємо
поговорити.

— Коли таке чую, завжди
очікую найгіршого.

— Хочу тебе звільнити.
Дуже дякую за допомогу і
все таке... Не вмію я е-е-е
говорити з жінками, — Олесья
напружилася. — Ти маєш

піти. Я — будяк, не пропаду,
а ти повертайся до свого
життя.

— Ви справді цього
хочете?

— Я ж уже сказав, —
Олеся відвернулася й
незграбно стерла непрохані
сльози.

— Зараз потрібно зробити укол, — швидко підбігла до столика та схопила ампулу.

— Маю до тебе останнє прохання: забери Василя. Зі мною він пропаде.

***

Олеся йшла набережною. Від моря віяв легкий бриз, що пом'якшував літню спеку. Молодий моряк провів її

поглядом, але вона нічого не помічала. Брела, ледве пересуваючи ватні ноги. Сіла на розпечене каміння пірсу й довго дивилася на кораблі, що стояли в Севастопольській бухті на приколі. Дістала телефон, відкрила пошту, вкотре перечитала отриманого вчора листа.

***

Андрій уперше за довгий час залишився на самоті. За ці місяці він відвикнув від тиші. Спробував заплющити очі та подумати про майбутнє, але у свідомості, немов заяложена пластинка, жив власним життям голос Олесі. Андрій струсив головою і спробував

підтягнутися та сісти на ліжку. За кілька днів до того Олесья__знайшла майстра, який приладнав перекладину та кілька драбинок над ліжком, щоби він міг хапатися та вставати. Перші спроби були невдалі, але він настирно чіплявся за залізяку, як колись за каміння. Цього разу сісти не

вдалося, але висів майже хвилину, і коли набряклі пальці відпустили турнік, плюхнувся на подушку знесилений.

У роті пересохло. Андрій потягнувся до тумби, на якій стояла залишена Олесею склянка з трубочкою. Зробив кілька ковтків і поклав тяжку голову на подушку.

Обмірковував план подальшого життя. Вирішив, що коли Олеся поїде, до нього двічі на день приходитиме доглядальниця, а в інший час він тренуватиметься. Відновити діяльність ніг неможливо, але сили рук повинно вистачити щоби доповзти до вікна та

здійснити свій останній у житті політ.

Звісно, можна було роздобути снодійне і просто заснути, але він не міг_піти так банально та тихо. Вікно четвертого поверху підходило значно краще. Квартира в будинку сталінської забудови в Севастополі дісталася йому

від батьків. Тато служив на флоті. На стіні у вітальні висіло фото, на якому молодий чорнявий офіцер тримає за руку маленького хлопчика. Таким він його запам'ятав.

Батько загинув під час навчального запливу. Корабель вийшов у море та підірвався на одній із

загублених у часи війни мін.
Матір більше не виходила
заміж. Померла кілька років
тому від серцевого нападу.
Андрій знайшов її в кухні на
підлозі, повернувшись після
сходження. Його часом
мучила думка, що коли б він
був поряд, то, можливо,
вона б ще жила.

Прізвище, яке носив Андрій, зрусифікували в 60-х, коли батька призывали служити на флот. У ті часи вважатися росіянином було престижно, тож коли Мустафа Будяк отримав військовий квиток, у якому його записали, як Михайла Будякова, він промовчав.

У 1944 році, коли відбувалися масові депортації кримських татар, його родина мешкала на Арабатській стрілці. Лаврентій Берія, що керував цією спецоперацією, упустив із виду їхнє поселення. Коли зрозумів, що «ця ділянка не була зачищена», віддав наказ за яким, усіх

мешканців села примусово посадили на старий баркас та затопили в Азовському морі. Тих, хто намагався втекти, розстрілювали з кулемета. Маленький Мустафа чудом врятувався. У той час хлопчик гостював у своєї тітки на Херсонщині, яка була одружена з українцем. Пам'ятаючи ці

події, Мустафа вирішив залишитися росіянином. Зміна національності посприяла його кар'єрі, хоча, у глибині душі він розумів, що залишається кримським татариним.

У житті все повертається і друзі кликали Андрія «Будяк». Він не

заперечував, відчуваючи,
що це справедливо.

***

Олеся зайшла у квартиру
й побачила Будякова на
підлозі. Він стогнав та не міг
підвестися. Спроба
самостійно дістати ліки, що
стояли на столику в метрі від

ліжка, закінчилася падінням. Після того, як Олесі вдалося перемістити важке чоловіче тіло на ліжку, вона відміряла потрібні дози препаратів та ввела їх Андрієві, який весь час мовчав, лише сопів намагаючись допомагати їй руками.

Після задовгої тяжкої паузи вичавив:

— Дякую, що дбаєш, але не варто. Я вчитимусь все робити сам. Не потрібно мене няньчити, як дитя. Ти купила квитки до Києва?

— Так, купила і вже здала.

— Негайно їдь! Я не хочу тебе бачити. Ти це розумієш?

— Замовкни. Я не така терпляча, як думаєш. І мені

образливо це все чути, —
Олеся вперла руки в боки та
вперше сказала йому: «ти».
Набрала повітря: — Мені
запропонували стипендію на
рік навчання у Відні. Я вже
кілька років поспіль на неї
подавалася й ось, нарешті,
прийшов лист.

— Що ж, вітаю. Чудова
новина, — зобразити захват

від її слів не вдалося,
прозвучало кисло. Серце
тривожно стукнуло, і в цей
момент він по-справжньому
відчув, що боїться її
втратити. Поглянув на
розтріпане волосся,
кирпатий носик, смішні
брекети, близькозорий
погляд відмінниці, яка
намагається все робити

якнайкраще, і зрозумів, що прив'язався. І саме через це він мав її відштовхнути, щоби вберегти від себе і своїх бісів.

— Я написала листа про відмову, — підійшла й затулила йому рот долонею, — мовчи. Не хочу нічого чути. І я беру на рік

академвідпустку, — Андрій ошаліло дивився на Олесю.

Вона нахилилася та припала до його сухих губ. Поцілунок вийшов коротким та злим, ніби хотіла вкусити. Андрій погано розумів, що відбувається, але її запах і давно забутий смак жіночих губ закрутив голову. Він забув, що за хвилину до того

проганяв її якнайдалі, що хотів захистити від себе, що поривався бути крутим та незалежним. Викинув із голови думки про своє каліцтво та біль і на мить йому здалося, що ожили ті частини тіла, на яких він уже поставив хрест. Відчув збудження. Воно було дивним і пробивалося крізь

засилля ліків в організмі,
памороки в голові, важкі
думки... Коли Олеся
відступила на крок та
опустила очі, Андрій
подумав, що брекети зовсім
не заважають поцілунку,
якщо він справжній.

Якийсь час обоє
почувалися не зручно,
ховали очі, вдаючи, ніби

нічого не відбулося. Рухнула
льодова брила, що
відділяла їх одне від одного.
До того Олеся намагалася
не аналізувати свої почуття
до Андрія, діяла за
внутрішнім чуттям, не
звітувала про власні мотиви
й тепер мала, що
обміркувати.

***

Минув рік. Андрій щодня тренувався. Міліметр за міліметром він наполегливо відвойовував у хвороби своє тіло. Його руки набули ще більшої сили, ніж раніше. Він міг підтягнутися понад сто разів — результат, який, навіть, в армії давався йому

не завжди. Частина функцій тіла відновилася повністю.

Він привчився ходити за допомогою милиць. Ноги стали додатковою точкою опори, але повністю слугувати йому все ж не могли. Навчився обходитися без підгузка, що наймовірною його тішило. Позбавившись принизливої

процедури, яку Олеся сприймала цілком спокійно, він відновив відчуття самоповаги. Нехай не міг без милиць, але все ж став самостійною людиною.

Свій намір здійснити самогубство він облишив не відразу. Одного дня зміг добратися до вікна, відчинив шибку та вже виліз на

підвіконня, коли Олеся
зайшла до кімнати. Вона
кинулася до нього та
стягнула на підлогу.
Неймовірно, як у хвилини
небезпеки, худенька дівчина
змогла__подужати міцного
чоловіка. Іноді згадуючи той
випадок, Андрій часом
думав, що навмисне
дозволив їй це зробити. Тоді

на підлозі біля вікна вони
вперше кохалися. Це стало
початком нового життя.

Андрій удвічі
наполегливіше займався
самореабілітацією: робив
вправи, дивився ролики,
читав книги, наново вивчав
власне тіло та його
можливості. Він і раніше
майстерно поводився з цим

складним біологічним
механізмом, а тепер
доводив цю майстерність до
досконалості.

***

— Страховка готова?

— Готова.

— Видавай, — Олеся
ухопилася за уступ та

поставила ногу.
Перемістила центр тіла та
перехопила другою рукою
зачіпку вище... Вона лізла
старанно, немов сумлінна
учениця, намагаючись не
думати про те, що
зірвавшись падатиме кілька
метрів до шлямбура[3] і ще
кілька під ним.

— Шукай під лівою рукою,
там___є кишенья... так,
молодчина. Тепер перейди
на ліву ногу та випростайся,
трохи вище по центру
підхват. Зараз намацай
ключ[4]... — Андрій
намагався допомогти
підказками. Пам'ятав кожен
метр цієї стіни на дотик.
Лізти першим не

наважувався, але міг навчити.

Коли дівчина досягла бази, вона закріпила самостраховку та подала команду. Її мучили сумніви, чи вдасться Андрію залізти, він хоча і був найкращим скелелазом у минулому, та ноги майже не рухалися. Вони виглядали засохлими

та худими, як у в'язня
Освенциму. Але він ліз.
Робив це долаючи біль,
страх, невпевненість.
Хапався чіпкими пальцями
за каміння, єднався з ним й
усваїдомлював, що жодна
жінка не стане для нього
тим, чим були ці скелі над
морем.

Андрій зробив ривок,
зібрався, подолав ключ та
дійшов до бази. Олеся
дивилася на нього поглядом
сповненим любові, як
дивитися мати на малюка,
який зробив свій перший
крок.

***

Для Андрія та Олесі
розпочалося нове життя.
Вони послідовно проходили
усі альпійські маршрути
Криму. Рухалися від
простого до складнішого.
Олеся зовсім забула про
своє незакінчене навчання,
друзів, батьків і віддалася
спільній справі. Їм
вдавалося жити на його

невелику пенсію та її зарплатню. Вона влаштувалася на роботу масажисткою в модний салон краси. Роботодавців привабили її сильні руки та медична освіта.

Андрій задумав пройти з Олесею маршрут, який сам колись проклав на Соколі. Це було не просто,

враховуючи його стан та
Олесину нетривалу
підготовку, але небезпека
збуджувала й дозволяла
почуватися живим. Вони
приїхали за день до
запланованого сходження та
отаборилися під стіною.
Цілий вечір вивчали схему
та роздивлялися
фотографії. Прокинулися

вдосвіта, швидко поїли,
ховаючись від вранішньої
прохолоди в теплі флісових
кофт, і розпочали
сходження.

Перші кілька мотузок
подолали легко, але на
середині Олеся
застопорилась. Їй ніяк не
вдавалося пройти складну
ділянку. Поверталася,

підлазила під проблемне місце, зупинялася. Андрій підказував, але вона не могла розчути його крик, який заглушав свист пронизливого вітру, що здійснювся над морем і щосили дув у їхній бік. Уперше відчула страх падіння. Була ще на стіні,

але в уяві вже летіла над
прірвою.

Андрій відчув її стан і
наказав повертатися до
бази. Там довго тер задубілі
від холоду руки, дув на них
та цілував обдерті пучки
пальців. Коли зрештою
заспокоїлась, сказав, що
підє першим. Олеся не мала
сил сперечатися, і він

поліз... Це було так, немов
уперше в житті зустрівся зі
стіною. Переставляв
неслухняні ноги та пестив
скелю відвиклими
пальцями... Те лазіння не
було зразковим, але він
пройшов і прийняв дівчину
на верхній базі. Останню
частину підйому Олеся
пройшла першою, а він заліз

по мотузці на руках. Та
відчуття, коли йшов лідером,
розбудило Андрія з
минулого.

***

Олеся та Андрій сиділи
біля вогнища й пили мутну
рідину, що пахла м'ятою,
чебрецем та димом. Над

ними височів Сокіл, який
тягнувся крилами в
нескінченне зоряне небо.

— Часом мені здається,
що я помер, а потім
народився знову, і все
завдяки тобі.

— Ти заслуговуєш на нове
життя.

— Я маю безліч планів. Ми
пройдемо Куш-Кайю по

ребру, «Маршрут Фантика»,
поїдемо в печери на Чатир-
Даг, а коли я наберу форму,
вирушимо на Кавказ...

— Спинися, милий. Я маю
тобі дещо сказати, —
Олесине обличчя, освітлене
спалахами вогнища, стало
серйозним, й Андрій відчув
небезпеку. — Я вагітна...

приблизно   ВОСЬМИЙ
тиждень...

— Я... я не знаю, що
сказати. Це все дуже
несподівано. Ми не можемо
завести дитину. У мене вже
є син, десть живе... дідько, я
не бачив його багато років.
— Потопився, намагаючись
не дивитися в очі дівчини, у

яких відбивалося нічне полум'я.

— Я розумію, що тобі це не потрібно. Хоча в глибині душі сподівалася... та це пусте. Я достатньо тебе вивчила. Завтра від'їжджаю до Києва. Заздалегідь придбала квитки. А зараз обійми, хочу цей вечір бути з тобою.

Епілог

У нічне небо летіли веселі іскри й розсипалися там, немов потухлі галактики. До гігантського багаття присутні змогли наблизитись лише на кілька метрів.

Відкорковували

шампанське, салютували

пластиком, сумуючи, що він

замість дзвону видає
хрускіт, та виголошували
тости. Андрій святкував
п'ятдесятиріччя. Привітати
«живу легенду» з'їхалися
друзі. Коли перша хвиля
поздоровлень вщухла,
іменинник сховався від
гамору на березі моря. Він
вмоستився на колоді та
дивився на хвилі. Солодке

кримське повітря, сповнене аромату стиглого інжиру та хвої, приємно лоскотало ніздрі.

Андрій дістав із пачки цигарку та запалив. До цієї звички повернувся, коли Олеся подзвонила та розповіла, що в неї розпочалися передчасні пологи й дитина не вижила.

Він не знаходив собі місця,
метався___квартирою, як
загнаний звір. Уперше в
житті, пішов до церкви.
Завжди вважав себе
язичником, але в той момент
шукав___в ньому щось
зрушилося.

У церкві панувала тиша,
пахло ладаном та талим
воском. Підпалив свічку та

завмер у нерішучості. Не
вмів молитися й не знав, як
поводитися. Зі стін
незворушно дивилися ліки
святих. Андрій розгубився.
Трохи постояв, а коли
вийшов назовні, купив пачку
цигарок.

Біля Андрія вмоستився
давній приятель.

— Якийсь у тебе не святковий настрій, Будяче.

— Відпочиваю від гамору. Хотів тобі сказати, що фільм про мене, який ви відзняли, загалом, непоганий, проте варто прибрати ті всі вихваляння, особливо де друзі віщають, яка я добра та світла людина. Зайве те

все. Я — це я, а ви зліпили ідола.

— Друже, та ти неймовірний. Хто ще може похвалитися такими пригодами. Я завжди вважав тебе справжнім героєм.

— Облиш, — Андрій затягнувся, від чого його обличчя стало ще худішим й нагадало його приятелеві

череп. Від цієї раптової асоціації той здригнувся:

— Як скажеш. Хотів запитати, ще тоді, як знімали фільм, та було не до міся... Де поділася дівчина, з якою ти жив після аварії?

— Її звали Олеся. Загинула під Іловайськом. Була військовим лікарем... Мені, навіть, не повідомили

про похорон. Її мати вважає,
що це я винний. Я
нещодавно з'їздив до Києва
на могилу... — Андрій
потайки потер око, а
приятель удав, що не
помічає невмілого жесту, що
ховав біль. — Звичайний
горбик землі зі шматком
граніту. На кожного чекає
свій камінь.

— Вона багато зробила для тебе.

— Помиляєшся. Кожен робить усе, лише заради себе. Саме ця безмежна любов до свого вибору дає сили боротися.

— Будяк, тебе часом не просто зрозуміти.

— Чого ж. Все просто: життя варту, щоб його

прожили до останку, інших
істин годі шукати — Андрій
вправно перехопив милиці,
звично спершись на них,
підвівся — ходімо, друже,
вип'ємо за моє здоров'я.
Завтра їду в Безенгі[5].